Rerum spectantium ad universam gentem Daco-Romanum seu Valachi cum summaria collectio ex diversis authoribus facta a Georgio Sinkai de eadem secundum ordinem chronologicum sau despre bogăția documentară a unei colecții manuscrise ce își aşteaptă valorificarea

Ana Maria ROMAN-NEGOI

Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, Centrul de Cercetări Istorice și Politologice "Iuliu Maniu"
„1st December 1918" University of Alba Iulia, „Iuliu Maniu" Historical and Politological Research Center
Personal e-mail: romannegoianamaria@yahoo.com

Rerum spectantium ad universam gentem Daco-Romanum seu Valachi cum summaria collectio ex diversis authoribus facta a Georgio Sinkai de eadem secundum ordinem chronologicum or upon the treasure of a collection of manuscripts waiting to be brought to light

Gheorghe Șincai is known in the Romanian historiography not only as author of Hronica românilor, a representative work for the generation of Școala Ardeleană during the 18th century in Transylvania. He is also known for two important manuscript collections, Notata ex variis authoribus per G. Gabrielem Sinkay ordinis S. Basilii M. Transylvanum and Rerum spectantium ad universam gentem Daco-Romanum seu Valachi cum summaria collectio ex diversis authoribus facta a Georgio Sinkai de eadem secundum ordinem chronologicum. They are written at the end of the 18th century and the beginning of the 19th century and are the base of the Romanian modern historical writings. The collection Notata was edited in an electronic form in 2006, being available for consultation without the direct contact with the document. The collection Rerum spectantium is still available under the original form of manuscript, threatened by degradation. The present study intends to present the collection deposited in the Library of The Romanian Academy in Cluj-Napoca and highlights the following aspects: its importance for the evolution of the modern Romanian historic writings, the high degraded state of the document and the preservation and capitalization possibilities offered by digitization.

Keywords: historiography, manuscript, collection of documents, preservation, digitization

Despre scrisul istoric al secolului al XVIII-lea s-a afirmat, pe bună dreptate, că niciodată istoria nu a fost mai populară, că niciodată nu a fost atât de bine scrisă şi într-un atât de perfect acord cu ideile dirigente ale epocii[1]. Ecleziastică sau profană, istoria s-a impus în inventarele timpului, într-un amestec al stilurilor şi formelor de expunere, de la marile colecţii până la sintezele istorice, aliniindu-se astfel imperativului timpului: *sapere aude*. Studiul trecutului a constituit o prioritate şi în cazul Luminilor româneşti. Determinată de condiţiile istorice şi politice în care se aflau Ţările Române, precum şi de un decalaj cronologic, istoriografia, spre deosebire de alte experienţe iluministe europene, a polarizat interesul intelectualilor din zona central sud-est europeană[2]. În ansamblul său, secolul al XVIII-lea a fost traversat, sub aspectul scrisului istoric, de două direcţii majore, două formule, nu întotdeauna strict delimitate: una care a continuat vechiul filon tradiţional de scriere al secolului al XVII-lea şi alta modernă, reprezentată de Dimitrie Cantemir, purtătorul preiluminsmului românesc, prezentă sporadic la generaţiile următoare şi culminând cu Şcoala Ardeleană[3].

Editarea surselor, o preocupare căreia i s-a dorit imprimarea unei valori de program, a constituit un alt aspect al modernităţii, cu atât mai mult cu cât scrisul istoric românesc resimţea lipsa unei şcoli istoriografice specializate în această direcţie, ca cea a *Annalelor* europene, capabilă să furnizeze, prin ordonarea şi sistematizarea informaţiilor referitoare la trecut, o temelie solidă pentru sinteza istorică. Poziţia stolnicului Cantacuzino era una cât se poate de clară în această problemă: "[...] este o înaltă datorie pentru că în stepena ce astăzi se află, în carea ticăloasă şi jalnică iaste, cine, cum îi iaste voia poate şi zice şi scrie. Căci nu iaste nimeni, nici cu condeiul, nici cu palma, a-i sta împotrivă şi a-i răspunde"[4]. Pe lângă exactitatea documentului, Secolul Luminilor a adus la români, ca şi în plan european, îmbogăţirea conceptului de istoriografie cu implicaţii literare.

În privinţa genurilor, în deschiderea veacului al XVIII-lea înregistrăm descrierile istorico-geografice-etnografice în maniera şcolii geografice germane de cunoaştere a statelor[5]. La nivel tematic, istoriografia cantemiriană, sintetizând o întreagă evoluţie istorică şi istoriografică, a impus în scrisul istoric românesc, în special cel ilustrat în Transilvania, leitmotivul care a traversat întreg veacul: ideea latinităţii, continuităţii şi unităţii tuturor românilor[6], facilitând deschiderea relaţiei politică-istorie. În această direcţie de investigare şi editare a surselor ca fundament al sintezei istorice s-au înscris şi eforturile lui Gheorghe Şincai concretizate prin două mari colecţii manuscrise, *Notata ex variis authoribus per G. Gabrielem Sinkay*[7] *şi Rerum Spectantium*[8]*,* care concentrează în paginile lor tot ce a avut mai de preţ istoriografia, de la antici şi până la scrisul secolului al XVIII-lea.

Manuscrisul colecţiei *Rerum Spectantium* pe care îl propunem pentru prezentare în lucrarea de faţă este un autograf al lui Ghorghe Şincai, care se păstrează ca unic exemplar la Secţia de manuscrise româneşti a Bibliotecii Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, provenind din fondul de manuscrise al Bibliotecii Episcopiei greco-catolice din Oradea, înregistrat sub cota 461-463.

Titlul complet al manuscrisului este *Rerum spectantium ad universam gentem Daco-Romanum seu Valachi cum summaria collectio ex diversis authoribus facta a Georgio Sinkai de eadem secundum ordinem chronologicum*, după cum rezultă de pe prima filă a volumului I. Manuscrisul, care însumează un număr total de 1177 file, constituie o mărturie importantă şi, totodată, o reflexie fidelă a stadiului atins de autor în domeniul scrisului istoric. Colecţia, realizată pe diverse tipuri de hârtie este organizată în trei volume, format folio, prinse între coperţi de piele, fiecare volum având dimensiunile de 370x230 mm şi paginaţia următoare: volumul I: 344 file, volumul II: 466 file, volumul III: 367 file. Fiecare volum poartă pe copertă o marcă de identificare cu Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca şi numărul manuscrisului: 461, 462, respectiv 463. Sub aspectul conservării, colecţia se află într-o stare de degradare evidentă, în special volumul I[9], la care primele file s-au desprins de cotor, condiţii în care cercetarea manuscrisului se face anevoios.

Volumul I cuprinde informaţii pentru anii 88-1329, Volumul II pentru anii 1330-1551 şi 1684-1724, iar Volumul III, pentru anii 1552-1683, cu menţiunea autorului: "Anni 1684 et seqq. quaere circa finem Tomi mei II"[10]. Fiecare volum cuprinde informaţie sistematizată şi ordonată cronologic, din unul sau mai mulţi autori într-un amestec consistent de categorii de surse, de la izvoarele narative, preponderente în cadrul colecţiei, epigrafice, diplomatice, până la lucrări de specialitate ilustrate de lexicoane şi dicţionare în care Şincai a căutat identificarea şi explicitarea unei terminologii extrem de variate. Suntem în faţa unui efort masiv de transcriere, în limbile originale ale surselor cu care a intrat în contact: latină, germană, italiană, franceză, greacă, română, care pune în lumină, nu doar rigoarea în preluarea informaţiei, ci şi orizontul erudiţiei istoricului român. Paleta informaţională este şi ea extrem de variată, de la cea pur istorică, până la cea geografică, demografică sau de natură religioasă.

Colecţia *Rerum spectantium* s-a cristalizat în perioada 1781-1804 după cum rezultă din corespondenţa lui Gheorghe Şincai cu istoricul slovac Daniel Cornides şi cu prietenul şi susţinătorul său Ioan Corneli[11]. Colecţia are la bază bogatul material adunat de Şincai în prima sa colecţie, *Notata*, care este completat preponderent cu realizările şcolii istoriografice maghiare cu care autorul intră în contact în perioada şederii sale la Buda.

Examinarea volumelor este în măsură să dezvăluie conţinuturile şi modul de lucru al autorului. Gheorghe

Şincai transcrie în *Rerum spectantium* toate izvoarele (169 titluri şi autori)[12] adunate în prima sa colecţie, *Notata*, organizate de această dată sistematic, pe coloanele interne ale filelor din volum, jumătatea exterioară a paginii fiind lăsată liberă[13]. Astfel, textele adunate în *Notata* sunt divizate în *Rerum spectantium* pe ani şi transcrise în volum în cadrul câte unui an, alături de izvoare noi identificate de autor referitoare la anul respectiv cu indicarea precisă a sursei care a fost utilizată. La anii la care a mai găsit informaţii din noi izvoare, aflate după sistematizarea materialelor din *Notata*, Şincai a scris textele nou depistate, fie pe coloanele marginale ale filei, fie ataşate la materialele ordonate, într-o muncă ce reflectă prioritar, colecţionarea informaţiei şi nu interpretarea ei. În cazul în care spaţiul marginal nu a fost suficient, a transcris noul izvor în intregime, pe coală separată. În special, în cazul documentelor a procedat în acest mod, de transcriere integrală pe o coală separată, intercalată apoi între filele volumului la anul corespunzător. Până în toamna anului 1803 când a plecat către Buda, sistematizarea informaţiei după acest tipar ajungea la anul 1664. Izvoarele începând cu acest an sunt trecute tot cronologic, dar pe toată coala[14], într-un efort pozitivist care a avut ca rezultat prima colecţie sistematică de izvoare ce putea oferi oricând suportul lucrărilor de sinteză.

În etapa şederii la Buda, Gheorghe Şincai a reuşit să-şi completeze informaţiile privind perioada în care apare şi documentul ca izvor istoric, nu numai cu izvoarele narative, dar şi cu documentele interne, valorificate apoi în lucrarea *Hronica românilor*[15]. Dintre principalele surse care cuprind, atât documente originale, cât şi copii de pe documente, pe care Şincai le foloseşte în această perioadă amintim: *Colecţia Diplomatarium Hungariae*[16], păstrată la Biblioteca Naţională Széchényi, prin intermediul căreia ajunge la manuscrisele lui Georgius Lakics, István Katona, Károly Koppi, *Collectio Hevenessiana*[17], din care sunt folosite Tomul V şi Tomul LXVIII, *Diplomatariumul* istoricului Daniel Cornides, despre care ştia încă de la Viena, *Colecţia Fejérváry*[18], Colecţia *Madách*, manuscrisul lui Andreas Frank sau *Colecţia Wagner*[19]. Colecţia lui Cornides cuprindea copii de pe documente, executate de istoricul slovac în arhivele ardelene, de mare importanţă pentru istoria Transilvaniei. Din 246 de documente inedite cuprinse în *Rerum Spectantium*, 162[20] provin din această colecţie[21]. În paralel, completarea informaţiilor se face cu date sau părţi din lucrări nou apărute, cazul cel mai cunoscut fiind lucrarea lui Johann Christian Engel care apărea la Halle în 1804, *Geschichte der Moldau und Walachei*[22], citarea ei fiind preponderentă (42,42%)[23].

În cadrul manuscrisului colecţiei figurează şi ani la care nu apare nicio menţiune, acest lucru explicându-se, fie prin lipsa de timp a autorului pentru a realiza completările, sau prin faptul că nu a găsit informaţiile necesare în vederea reconstituirii evenimentului istoric[24]. Materialele transcrise pentru fiecare an reconstituie istoria românilor din cele trei provincii Moldova, Ţara Românească şi Transilvania.

Toate izvoarele româneşti, scrise iniţial cu caractere chirilice, sunt transcrise acum cu caractere latine, Şincai subliniind în intervenţiile sale la texte importanţa limbii şi utilizării grafiei latine[25]. Documentele transcrise de el însuşi din original şi restul transcrierilor executate dau dovadă de cunoaşterea practică a diplomaticii, atât în ceea ce priveşte determinarea şi denumirea documentelor, cât şi a elementelor acestora[26]. Studierea tipurilor de scris conduce la concluzia că, în cazul filelor 270-274 din volumul III al colecţiei, se întâlneşte o intervenţie străină, un ajutor sporadic pe care Şincai l-a primit în munca sa de transcriere a textelor.

Parcurgerea colecţiei pune în lumină dimensiunile efortului recuperator, capacităţile autorului în domeniul paleografiei, minuţiozitatea şi rigoarea în ceea ce priveşte reconstituirea punctuală, obiectivă, a trecutului românilor. Laboratorul istoric concentrate în colecţia *Rerum spectantium* se prezintă ca un material sistematizat cronologic, punctat de intervenţiile lui Gheorghe Şincai faţă de informaţiile cu care acesta a venit în contact; autorul realizează conexiuni, comparaţii ale surselor, se raportează critic la acestea, detaliază, precizează, aspecte care reflectă atât dimensiunile proiectului său istoric cât şi evoluţia sa faţă de nivelul cronisticii interne. În aceeaşi sferă, a intervenţiilor autorului sunt importante de urmărit şi precizările cu caracter personal, care pun în lumină, fie proveniența sursei utilizate[27], relaţiile cu alţi istorici ai vremii[28], fie aduc completări benefice în ceea e priveşte elucidarea unor aspecte autobiografice[29].

Colecţia s-a bucurat de atenţia specialiştilor, români şi maghiari deopotrivă, care au realizat abordări prin prisma contribuţiei lui Gheorghe Şincai la dezvoltarea ştiinţelor auxiliare. Cu toate acestea, nivelul analizei nu a fost dezvoltat, colecţia neînregistrând analize aplicate sau prezentări detaliate. Reprezentanţii istoriografiei maghiare au urmărit, mai ales, cuantificarea segmentului manuscriselor utilizate de Gheorghe Şincai în perioada şederii sale la Buda, în baza cărora, unii dintre ei, au construit teoria dependenţei ilumnistului român de realizările şcolii istoriografice maghiare[30].

Opinia cercetătorilor care s-au ocupat de activitatea arheografică a lui Şincai susţin ideea ca aceasta este colecţia de izvoare întocmită în mod sistematic pentru realizarea *Hronicii românilor*, numită de Şincai „culegerea mea cea mare" şi care cuprinde textele transcrise în *Notata*, recopiate acum strict după ordinea anilor la care se referă informaţiile. Scopul acestei colecţii sistematizate a fost acela de a fi colecţia de izvoare a *Hronicii*, care să poată fi consultată de cititori[31], aspect probat prin trimiterile pe care le face autorul în lucrare: "[...] îl poţi ceti în Culegerea mea cea mare[32], [...] le-am însemnat în al treilea tom al scrisorilor mele celor mari, unde îl poţi ceti pre larg, că eu aci nu-l scriu, pentru lungimea lui[33], [...]

Culegerea mea cea mare sau Annalii Românilor"[34].

Reperele istoriografice pe care le punctăm au urmărit sublinierea pozițiilor celor care au acordat o atenție particulară acestei colecții, pe linia contribuției lui Gheorghe Șincai la dezvoltarea științelor auxiliare precum și la fundamentarea istoriografiei moderne. Astfel, Andrei Kiss, care s-a apropiat prin cercetările sale de ambele colecții manuscrise ale lui Șincai preciza că "[...] *Rerum spectantium* merită o atenție deosebită, nu numai din punct de vedere al unei viitoare ediții critice a *Hronicii*, dar și din punct de vedere al istoriei disciplinelor auxiliare românești"[35].

Istoricul Jakó Zsigmond, unul dintre specialiștii în istoria medie a Transilvaniei, care a contribuit la îmbogățirea fondului istoriografiei românești, dar și maghiare, prin cercetările în domeniul paleografiei și diplomaticii, a acordat o atenție deosebită colecției *Rerum spectantium*. "[...] Acest manuscris în trei volume in-folio este prima colecție de izvoare sistematizată, privitoare la istoria poporului român, iar Șincai este primul istoric român, care în activitatea sa de adunare de date atribuie o importanță identică cu izvoarele narative diplomelor, și mai ales celor inedite"[36].

Din poziția sa, care i-a deschis accesul la ambele istoriogafii, Jakó Zsimond a abordat accesul lui Șincai la sursele maghiare în cheia unei colaborări între istoricii vremii și nu a unui simplu efort imitativ, realizând astfel o reașezare a contururilor discursive ale iluministului român: "[...] pentru activitatea sa în culegerea și critica izvoarelor a avut o influență hotărâtoare colaborarea întreținută cu istoricii Daniel Cornides, Martin Kovachich și István Katona, cu sprijinul cărora a avut acces la toate rezultatele colecțiilor de izvoare din Ungaria și Transilvania"[37].

Prin studiile și lucrările sale, Pompiliu Teodor atrăgea atenția cercetătorilor, că numai o apropiere de izvoarele *Hronicii*, concentrate în cele două mari colecții, poate furniza noi elemente ale analizei și interpretării discursului istoric al lui Gheorghe Șincai. "[...] Colecția lui de izvoare istorice *Rerum spectantium*, o impresionantă alăturare de surse narative și documentare, transcrise în original, diferite ca valoare, dar esențiale pentru istoria românilor, stă la baza istoriografiei române moderne"[38].

Contribuții în direcția investigării acestei colecții sunt de asemenea asociate lui Ovidiu Câmpeanu specialist în carte veche de la Biblioteca Academiei Române Cluj-Napoca, care în anii 90 s-a dedicat studierii atente a lui *Rerum spectantium*, rezultatele analizelor fiind cuprinse în revista *Biblioteca și Cercetarea*. Studiile sale au vizat, prin realizarea unor liste de lucrări utilizate de Șincai pentru fiecare an, restituirea completă a izvoarelor *Hronicii* și fixarea noțiunii de document Șincai[39].

Deși apreciată de istoricii români și maghiari deopotrivă colecția *Rerum spectantium* se află încă la Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca la stadiul de manuscris supus degradării. Stadiul în care se prezintă volumul I este elocvent în acest sens. Având în vedere instituționalizarea efortului privind conservarea și valorificarea patrimoniului cultural național prin digitizare[40] pe fondul politicilor publice europene[41] se pot identifica în acest moment pentru *Rerum spectantium* soluții moderne care să aibă ca rezultat atât conservarea documentului original cât și introducerea în circuitul științific prin transpunerea sa în mediul online. Dacă în perioada anilor 2000-2010 eforturile de conservare prin digitizare a patrimoniului cultural național erau singulare și cel mai adesea la un nivel experimental în acest moment tot mai multe instituții (biblioteci publice și universitare, arhive) au demarat proiecte și programe care își propun digitizarea, salvarea bogatului fond documentar existent și lărgirea accesului cercetătorilor la informația de specialitate fără a mai fi nevoie de contactul direct cu documentul. Prin bogăția sursologică oferită colecția constituie pentru cercetători un instrument de lucru extrem de util în studierea evoluției scrisului istoric românesc și a elitelor din acest spațiu european. Ea este o sursă și o resursă extrem de valoroasă a patrimoniului cultural național care ar merita cu prisosință o valorificare prin digitizare, în acord cu cele mai actuale tehnici ale zilelor noastre.

Acknowledgement:

This work was supported by a grant of the Romanian National Authority for Scientific Research, CNCS – UEFISCDI, project number PN-II-ID-PCE-2011-3-0314.

Note:

1. Pompiliu Teodor, *Introducere în istoria istoriografiei universale*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 111.
2. Pompiliu Teodor, *Introducere în istoria istoriografiei din România*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2002, p. 76.
3. Al. Zub, *Sur la modernité de l'historiographie roumaine au XVIII siècle*, în *Revue des études sud-est européennes*, tom XVIII, 2/1980, p. 353.
4. Virgil Cândea, *Stolnicul între contemporani*, București, Editura Științifică, 1971, p. 151.
5. Școala Ardeleană, Ediție critică, note, bibliografie și glosar de Florea Fugariu, Introducere Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor, Vol I, București, Editura Minerva, 1983, p. XL.

6. *Ibidem*, p. XLI.
7. *Notata ex variis authoribus per G. Gabrielem Sinkay ordinis S. Basilli M. Transylvanum,* Anno 1775, vol. I-III (tom I-XXVII). Manuscrisul se păstrează la Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, Secția manuscrise, nr. 545-547.
8. *Rerum spectantium ad universam gentem Daco-Romanum seu Valachi cum summaria collectio ex diversis authoribus facta a Georgio Sinkai de eadem secundum ordinem chronologicum,* vol. I-III. Manuscrisul se păstrează la Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, Secția manuscrise, nr. 461-463. În continuare se va cita *Rerum spectantium*.
9. Figura 1, figura 2.
10. *Rerum Spectantium*, *op. cit*., fila 367 r.
11. Andrei Veress, *Note şi scrisori şincaiane,* în *Analele Academiei Române, Memoriile Secţiunii Literare,* Seria III, Tom III, Bucureşti, 1927, p. 497-498; Iacob Radu, *Doi luceferi rătăcitori. Gheorghe Şincai şi Samoil Micu Clain*, Bucureşti, 1924, p. 230-231.
12. Pentru lista completă a autorilor și titlurilor din colecția *Notata* vezi, Ana Maria Roman Negoi, *Laboratoarele istoriei. Notata ex variis authoribus per G. Gabrielem Sinkay ordinis S, Basilii M Transylvanum*, ediție electronică, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2006.
13. Figura 3.
14. Rerum spectantium, *op. cit*., volumul III, fila 1r.
15. Andrei Kiss, *Gheorghe Şincai şi ştiinţele fundamentale ale istoriei*, în *Revista arhivelor*, anul L, Vol. XXXV, 2/1973, p. 267.
16. Manuscris cumpărat în 1797 de Ferenc Széchényi, conform lui Jakó Zsigmond, *Cercetarea izvoarelor medievale diplomatice în Transilvania (II)*, în *Studii şi materiale de istorie medie*, XVIII/ 2000, p. 113.
17. Păstrată la Biblioteca Universității din Buda, cuprinde 93 de tomuri. Vezi Andrei Kiss, *op. cit*., p. 267.
18. Fejér György (1766-1851) va publica în 1825 rezultatele colecțiilor manuscrise ale actelor medievale sub titlul *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. Jakó Zsigmond, *op. cit*., p. 111.
19. Andrei Veress, *Vechi istorici unguri şi saşi despre istoria românilor (Scrisori inedite dintre 1760-1787)*, în *Analele Academiei Române. Memoriile Secţiunii Liteare*, Seria III, Tom. IV, Bucureşti, 1928-1929, p. 270-271.
20. Diagrama colecției a înregistrat 162 citări de documente din colecția Cornides. Vezi Ana Maria Roman Negoi, diagrama colecției Rerum spectantium. Ana Maria Roman Negoi, *Recuperarea unui destin. Gheorghe Șincai, Hronica românilor*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2009, p. 274-438. Cercetătorii care s-au ocupat de acest aspect, Andrei Kiss, *op. cit*., p. 267 şi Jakó Zsigmond, *op. cit*., p. 113 dau cifrele 168, respectiv 164.
21. Colecția Cornides, după moartea acestuia în anul 1787, a fost cumpărată de Teleki József senior care l-a sprijinit şi pe Martin Kovachich şi i-a pus la dispoziție colecția sa. În anii în care a fost cercetată de Şincai, prin intermedierea lui Kovachich, colecția se afla încă în posesia familiei Teleki. Documente din colecția Cornides au fost utilizate şi în prima mare colecție maghiară de documente cea a lui Georgius Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus et civilis*, 1-42, Buda, 1829-1844. De asemenea Kovachich era în posesia unei alte colecții importante pentru Şincai, cea a comitelui Andrei Hádik pe care istoricul român îl cunoscuse la Viena. După moartea acestuia colecția care cuprindea cărți şi scrisori, trece în posesia fiului sau, Ioan Hádik şi de la acesta ajunge apoi la Kovachich. A se vedea Alexandru Papiu Ilarian, *Viaţa şi operele lui G. Şincai,* în *Hronica românilor şi a mai multor neamuri,* Bucureşti, 1886, p. 24 şi Andrei Kiss, *op. cit*., p. 267.
22. Pompiliu Teodor, *Contacte, convergenţe româno-maghiare-săseşti în Epoca Luminilor,* în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane Gheorghe Șincai*, III-IV/2000-2001, p. 184.
23. S-au luat în considerare citările din lucrare şi trimiterile la lucrarea lui Engel. Formula de calcul a avut la bază raportul dintre pozițiile totale ale colecție (865) și pozițiile unde apare numele lui Engel (367).
24. *Rerum spectantium*, *op. cit*., vol. I, anul 696, fila 106r, vol. I, anul 1312, fila 330r, vol. I, anul 1314, fila 332r.
25. "Vide quoad vigorem lingua Latinae inter Valachos etiam notanda ad ann. 518 ex hoc ipso Le Quien". Observație la Michael Le Quien, *Oriente Christiano*, Tom. I, p. 1217, p. 1225. *Rerum spectantium*, *op. cit*., vol. I, anul 458, fila 69v.
26. Andrei Kiss, *op. cit*., p. 268.
27. "Diploma Michaelis Valachiae Principis, quod describendum acquisivi a Tit. Domino Stephano Koszta, Viennae anno 1780", în *Rerum spectantium*, *op. cit*., vol. III, fila 172v; "Littera Vladislai II quam ab Eder aquisitam, refert Ioan. Chr. Engel", în *Rerum spectantium*, *op. cit*., vol. II, fila 244v; "*Codex Ms. Nunciaturae Viennensis* mihi a Tit. Domino Comite Iosepho Garampi Nuncio Apostolico concessus", în *Rerum spectantium*, op. cit., vol. II, fila 195r.
28. "E quo tantum ea adnotaturus sum de Michaele Principe Valachiae quae ex aliis non habes; quia habes plura, quam ipse amicus Engel", în *Rerum spectantium*, *op. cit*., vol. III, fila 99v.
29. Notița autobiografică cu specificarea locului şi a datei naşterii: Râciul de Câmpie, 28 februarie 1754, în *Rerum spectantium*, op. cit., vol. II, fila 425r.
30. Ladislau Gáldi, *L'influso dell Umanismo ungherese sul pensiero rumeno*, Budapest, Athenaeum, 1940, p. 24-45.
31. Andrei Kiss, *op. cit.*, p. 262; Mircea Tomuş, *Gheorghe Şincai. Viaţa şi opera*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1965, p. 247.
32. Gheorghe Şincai, *Hronica românilor*, Ediție îngrijită şi Studiu asupra limbii de Florea Fugariu, Prefață şi Note de Manole Neagoe, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1967-1969, vol. 1, p. 392.
33. Ibidem, vol. II, p. 365.
34. *Ibidem*, vol. II, p. 74.
35. Andrei Kiss, *op. cit.*, p. 269.
36. Jakó Zsigmond*, op. cit.,* p. 113.
37. *Ibidem*, p. 112.
38. Şcoala Ardeleană, op. cit., XLII.

39. Ovidiu Câmpeanu, *Restituiri. Izvoarele Cronicii lui Șincai (II),* în *Biblioteca și Cercetarea*, 18/1994, p. 43.
40. Ordinul Ministrului Culturii nr. 2244/15.04.2008 privind înființarea Comisiilor de specialitate pentru digitizarea resurselor culturale naționale și crearea Bibliotecii Digitale a României. http://www.bibnat.ro/dyn-doc/bd-Ordin-de-constituire-nr.-2244-2008.pdf accesat la 01.03.2016.
41. Recomandarea Comisiei Europene 2006/585/CE din 24 august 2006 privind digitizarea și accesibilitatea online a materialului cultural, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L236/28, 31.08.2006, p.1-3; Recomandarea Comisiei Europene 2011/711/UE din 27 octombrie 2011 privind digitizarea și accesibilitatea online a materialului cultural și conservarea digital, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L283/54, 29.10.11, p. 39-52; Directiva 2013/37 UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind reutilizarea informațiilor din sectorul public, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L175/56, 27.06.2013, p. 1-84.

Bibliography:

Câmpeanu, Ovidiu, *Restituiri. Izvoarele Cronicii lui Șincai (II)/(Restoration. Sources of Gheorghe Sincai's Chronicle),* în *Biblioteca și Cercetarea*, 18/1994.

Cândea, Virgil, *Stolnicul între contemporani (Cantacuzino among his contemporaries),* București, Editura Științifică, 1971.

Gáldi, Ladislau, *L'influso dell Umanismo ungherese sul pensiero rumeno (The influence of hungarian humanism on romanian thinking)*, Budapest, Athenaeum, 1940.

Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (Official Journal of the European Union), L236/28, 31.08.2006, L283/54, 29.10.11, L175/56, 27.06.2013.

Kiss, Andrei, *Gheorghe Șincai și științele fundamentale ale istoriei (Gheorghe Șincai and the fundamental sciences of history)*, în *Revista arhivelor*, anul L, Vol. XXXV, 2/1973.

Notata ex variis authoribus per G. Gabrielem Sinkay ordinis S. Basilli M. Transylvanum, Anno 1775, vol. I-III (tom I-XXVII). Manuscris aflat la Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, Secția manuscrise, nr. 545-547.

Radu, Iacob, *Doi luceferi rătăcitori. Gheorghe Șincai și Samoil Micu Clain (Two wandering stars. Gheorghe Șincai and Samoil Micu Clain)*, București, 1924.

Rerum spectantium ad universam gentem Daco-Romanum seu Valachi cum summaria collectio ex diversis authoribus facta a Georgio Sinkai de eadem secundum ordinem chronologicum, vol. I-III. Manuscris aflat la Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, Secția manuscrise, nr. 461-463.

Roman Negoi, Ana Maria, *Laboratoarele istoriei. Notata ex variis authoribus per G. Gabrielem Sinkay ordinis S, Basilii M Transylvanum (History laboratories. Notata ex variis authoribus per G. Gabrielem Sinkay ordinis S, Basilii M Transylvanum)*, ediție electronică, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2006.

Roman Negoi, Ana Maria, *Recuperarea unui destin. Gheorghe Șincai, Hronica românilor (Recovery of a destiny. Gheorghe* Șincai, *A Chronicle of the Romanians*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2009.

Șincai, Gheorghe, *Hronica românilor (A Chronicle of the Romanians)*, Ediție îngrijită și Studiu asupra limbii de Florea Fugariu, Prefață și Note de Manole Neagoe, București, Editura pentru Literatură, 1967-1969.

Școala Ardeleană (*Transylvanian School),* Ediție critică, note, bibliografie și glosar de Florea Fugariu, Introducere Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor, Vol I, București, Editura Minerva, 1983.

Teodor, Pompiliu *Introducere în istoria istoriografiei din România (Introduction to the history of historiography in Romania)*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2002.

Teodor, Pompiliu, *Contacte, convergențe româno-maghiare-săsești în Epoca Luminilor (Contacts, convergence between romanian, hungarian and saxon in the Enlightenment*) în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane Gheorghe Șincai*, III-IV/2000-2001.

Teodor, Pompiliu, *Introducere în istoria istoriografiei universale (Introduction to the history of universal historiography)*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2000.

Tomuș, Mircea, *Gheorghe Șincai. Viața și opera (Gheorghe Șincai. Life and work)*, București, Editura pentru literatură, 1965.

Veress, Andrei, *Note și scrisori șincaiane (Notes and letters of Gheorghe* Șincai), în *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Literare,* Seria III, Tom III, București, 1927.

Veress, Andrei, *Vechi istorici unguri și sași despre istoria românilor (Scrisori inedite dintre 1760-1787)/(Old Hungarian and saxon historians about the romanian's history. Unpublished letters of 1760-1787)*, în *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Liteare*, Seria III, Tom. IV, București, 1928-1929.

Zsigmond, Jakó, *Cercetarea izvoarelor medievale diplomatice în Transilvania (II)/(Research of medieval diplomatic sources in Transylvania (II)*, în *Studii și materiale de istorie medie*, XVIII/ 2000.

Zub, Alexandru, *Sur la modernité de l'historiographie roumaine au XVIII siècle (About the modernity of the romanian historiography in the 18th century)*, în *Revue des études sud-est européennes*, tom XVIII, 2/1980.

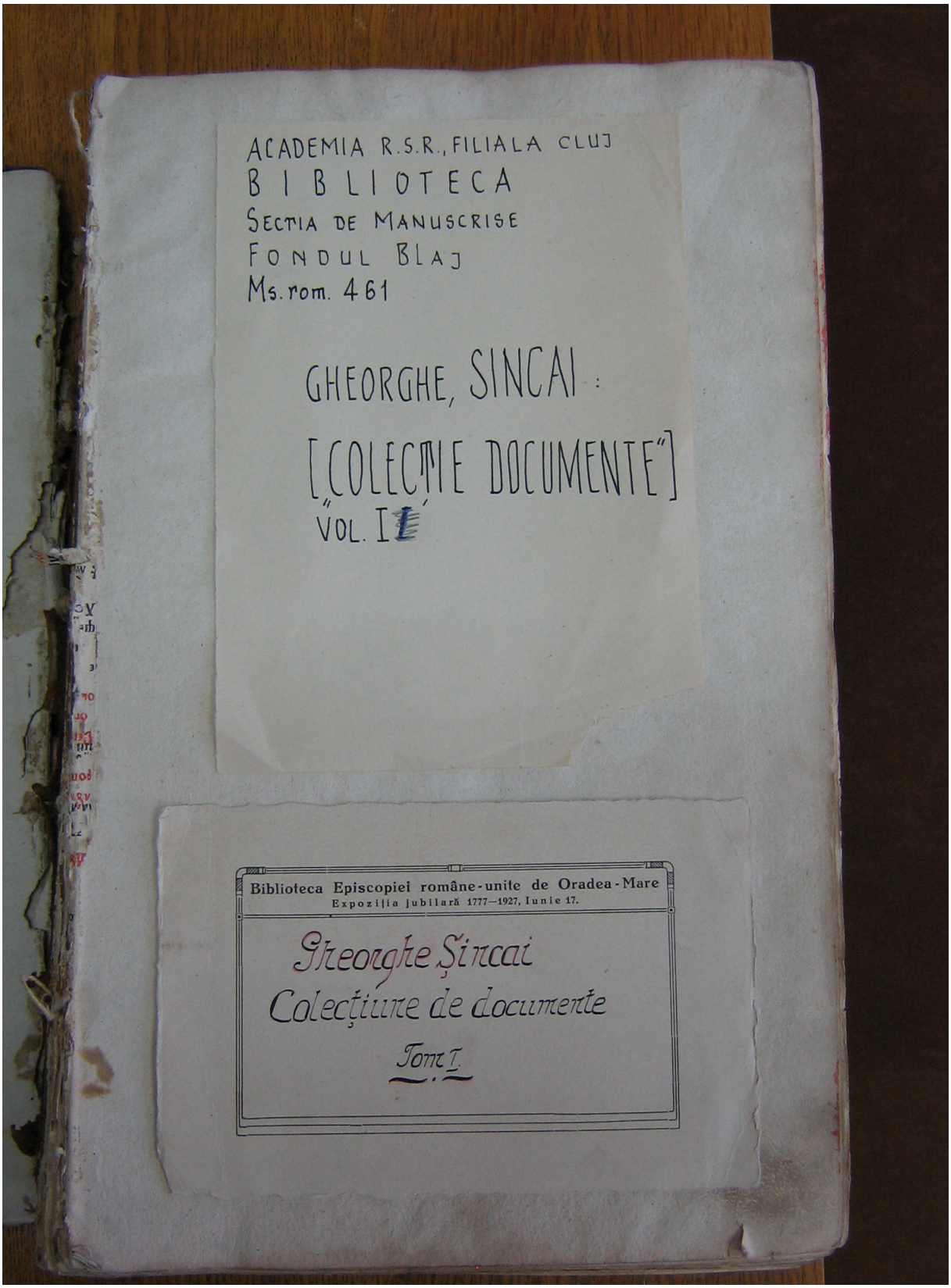

ACADEMIA R.S.R., FILIALA CLUJ
BIBLIOTECA
SECTIA DE MANUSCRISE
FONDUL BLAJ
Ms. rom. 461
GHEORGHE, SINCAI :
[„COLECȚIE DOCUMENTE"]
VOL. I
Biblioteca Episcopiei române-unite de Oradea-Mare
Expoziția jubilară 1777—1927, Iunie 17.
Gheorghe Șincai
Colecțiune de documente
Tom. I.

Figura 1

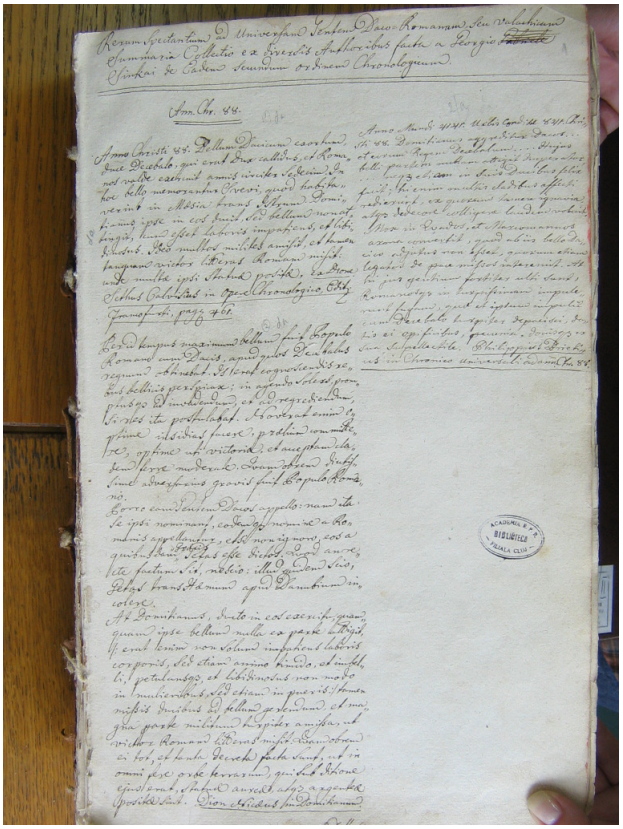

Figura 2

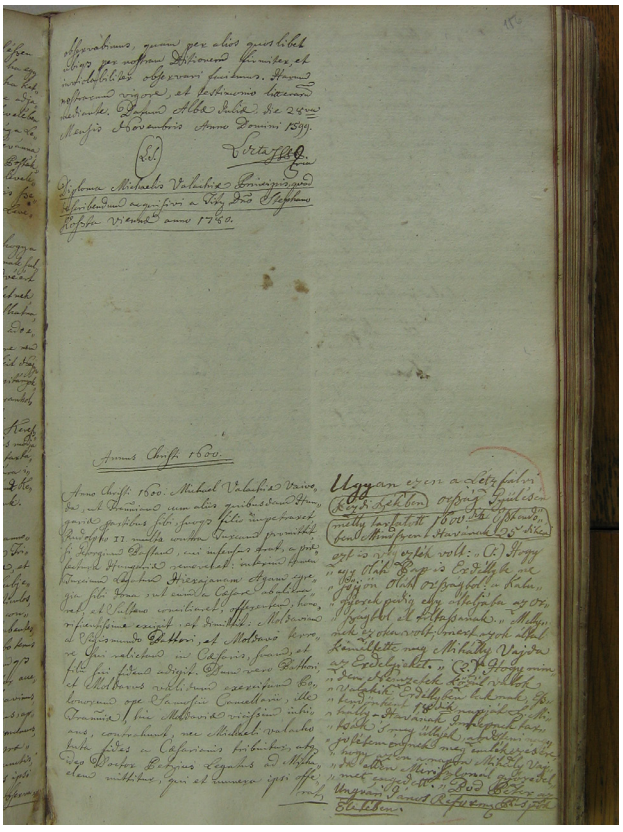

Figura 3